

The article discusses ways to improve the process of formation of creative abilities of future teachers as well as the dependence of the development of educational creativity of teachers and the increase in the effectiveness of education on psychological and pedagogical conditions and the correctly defined ways of development and implementation of the creative educational activity.

The creativity of a modern educator encompasses the essence and the patterns of the phenomenon of creativity. Teachers' pedagogical creativity is conditioned by all the variability of psychological and pedagogical connections between teachers and students, their joint creative activity, aimed at developing the creative individuality of each of its subjects. Under the favorable conditions of pedagogical work, the highest effectiveness of pedagogical creativity manifests itself in the positive dynamics of formation of the student's creative personality and the growth of the teacher's creative educational activity.

Thus, one of the most important tasks of pedagogical science is the preparation of the kind of a specialist that would correspond to the goals, content, methods and means of the teaching and upbringing of the younger generation. The problem lies not only in the preparation of the human mind, but also in something immeasurably larger, namely, the psychophysical formation of the future teachers and their creative personalities.

It is a well-known fact that the professional skill of the teacher is multifaceted in its structure, where the main determining component is the personality of the teacher, however, the technique represented by the system of emotionally expressive means (voice, face, body, etc.) that ensure the technology of pedagogical activity and the most complete manifestation of the potential of the teacher, can also be considered as one of the most important components of the skill.

The creative personality of a teacher is always characterized by a high level of creativity and the distinct personal qualities that contribute to successful professional activity. The formation of these qualities in future educators is a difficult, laborious and very responsible work. Improving the quality of training of future teachers, in particular their creative abilities, should be a priority in the system of educating creative teachers of any subject.

**Key words:** creative potential, creative abilities, pedagogical skill, professional activity, creativity, creative search.

УДК 373.3.016 (477)

DOI: 10.32626/2309-9763.2019-26-2.169-175

Тамара Турчин  
Tatara Turchyn

## ПРОГРАМА СПЕЦКУРСУ “МОДЕРНІЗАЦІЯ ПОЧАТКОВОЇ ЗАГАЛЬНОЇ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ” У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

## THE PROGRAM OF SPECIAL COURSE OF STUDY “MODERNIZATION OF ELEMENTARY GENERAL MUSIC EDUCATION IN UKRAINE” IN THE SYSTEM OF POSTGRADUATE PEDAGOGICAL EDUCATION

У статті представлена програма спецкурсу “Модернізація початкової загальної музичної освіти в Україні”. Запропонована тематика лекційних, практичних і семінарських занять, завдання для самостійної роботи слухачів, визначається список рекомендованої літератури, міститься перелік тестів. Програма спецкурсу передбачає ознайомлення слухачів на курсах підвищення кваліфікації з інноваціями в методиці музичного навчання, які мають ґрунтуватися на гуманно-естетичному підході.

**Ключові слова:** модернізація, початкова загальна музична освіта, творчість, національне виховання, гуманізація.

Проблема реалізації виховного, розвивального впливу мистецтва на становлення особистості є однією з фундаментальних в теорії і практиці педагогіки. Формування духовного світу людини, закономірності життя гармонізації її життя, забезпечення природного входження до соціального середовища складають нині особливо важливий предмет наукових пошуків.

Аналіз наукової літератури та практичних спостережень переконує в існуванні низки суперечностей у початковій загальній музичній освіті між: зміною духовних та національних пріоритетів розвитку українського суспільства та їх відтворенням у змісті музичного навчання у початковій школі; масовим характером музичної освіти в умовах загальноосвітньої школи та потребою у реалізації завдань індивідуально-особистісного розвитку молодших школярів засобами мистецтва; зацікавленістю суспільства в ініціативних працівниках та недостатністю спонукання учнів початкової школи до творчого самовираження у процесі музичного навчання; широким розповсюдженням музичного мистецтва у сучасному житті і недостатньою підготовленістю школярів до розрізнення естетично цінних його зразків і псевдохудожніх підробок; можливостями сучасних педагогічних засобів та застосуванням традиційних методів і форм навчання, що не повною мірою забезпечують ефективність музичної освіти у початковій школі.

Подолання означених суперечностей викликає необхідність розробки і впровадження сучасних технологій музичного навчання, спричиняє потребу оновлення його змісту.

Аналіз наукової літератури свідчить про значну кількість праць вітчизняних учених, у яких розглядалися різні аспекти музично-педагогічної проблематики, зокрема дослідження шляхів формування духовної культури учнів, втілення гуманістичних орієнтирів художнього навчання, реалізації виховного впливу мистецтва на становлення особистості (І. Зязюн, Н. Миропольська, Г. Падалка, О. Рудницька та ін. Сучасні вчені (О. Лобова, Л. Масол, В. Рагозіна та ін.) одним із актуальних питань у зазначеній сфері визначили формування особистості дитини як унікального і неповторного творця художнього простору. Водночас проблеми інновацій у роботах учених (В. Загвязинський, Л. Ващенко, Л. Даниленко та ін.) стосуються переважно педагогічної та загальної освіти, у той час як питання оновлення музичної освіти лишилися поза увагою науковців.

*Мета статті* – розкрити інновації в методиці музичного навчання, які мають ґрунтуватися на гуманно-естетичному підході.

Модернізація сучасної початкової музичної освіти вимагає постійного підвищення її якості, оновлення змісту й організаційних форм, а також є найважливішим чинником інтеграції інноваційних технологій, спрямованих на підвищення результативності навчання.

Особливо інтенсивні зміни відбуваються сьогодні в музично-педагогічній освіті, яка спрямована на творчий розвиток особистості, здатної до швидкого реагування на можливі зміни освітнього середовища, вирішення проблеми адаптації молодшої людини в соціумі. Адже саме музика, як складова мистецтва, найефективніше впливає на розвиток креативних якостей особистості, активізує прояви інтуїції до пошуків ініціативи.

*Предметом* спецкурсу є оновлення початкової музичної освіти.

*Завданням* спецкурсу є: ознайомити слухачів із концептуальними підходами щодо модернізації початкової музичної освіти; ознайомити слухачів із провідним педагогічним підходом щодо модернізації початкової музичної освіти; ознайомити слухачів з організаційно-методичною моделлю щодо модернізації музичної освіти молодших школярів.

*Після вивчення спецкурсу слухачі повинні знати:* сучасні пріоритети з розвитку початкової музичної освіти; сутність провідного підходу до модернізації початкової музичної освіти; сутність провідних концептів із модернізації початкової музичної освіти; інновації в методиці музичного навчання; закономірності формування музичної освіченості молодших школярів.

*Вивчення спецкурсу передбачає формування умінь:* визначити: основні напрями з покращення начально-виховного процесу на уроках музики в початковій школі; оновлене методичне забезпечення для уроків музики в початковій школі; зміст навчального репертуару на уроках

музики в початковій школі на основі внесення певних коректив; застосовувати оновлені принципи та педагогічні умови забезпечення ефективності сучасної початкової музичної освіти; впроваджувати: оновлені методи і форми музичного навчання молодших школярів; інноваційні підходи до здійснення контролю за навчальними успіхами учнів та до оцінювання результатів музичної діяльності.

Кількість годин: лекційних – 4 год., практичних – 2 год., семінарських – 2 год., самостійна робота – 12 год.

Вивчення спецкурсу закінчується тестуванням.

Форми навчання: лекції, семінари, практичні, самостійна робота, тестування.

### **Модуль I. Теоретико-методологічні засади модернізації початкової музичної освіти**

Завдання суттєвого покращення музично-освітніх процесів спричиняє необхідність теоретичного обґрунтування її основних напрямів, які створюють підґрунтя для створення оновленої організаційно-методичної моделі музичної освіти молодших школярів, що, в свою чергу, передбачає внесення у її зміст, оновлення принципів засад та розробку осучаснених педагогічних умов музичного навчання дітей та впровадження інновацій у методи і форми навчання учнів. Концепція модернізації початкової музичної освіти має ґрунтуватися на гуманно-естетичному розвитку особистості, що передбачає орієнтацію музичної освіти у початковій школі на спонукання учнів до естетичного переживання гуманістичних цінностей мистецтва як засобу їх особистісного розвитку.

Означений підхід має реалізуватись у системному поєднанні окремих концептів, що стосуються: втілення гуманістичної парадигми початкової музичної освіти; домінування національного мистецтва у змісті музичної освіти молодших школярів; розробки і застосування методів роботи, іманентних сутності мистецтва, надання переваги інтуїтивно-образним засобам досягнення музичного мистецтва молодшими школярами в навчальному процесі перед раціонально-логічними; підсилення ролі гедоністичного спрямування музичного навчання учнів початкової школи; використання сучасних можливостей мистецької інформатизації як додаткового засобу інтенсифікації музичного навчання, врахування дії культурологічних чинників прогресивного розвитку початкової музичної освіти.

Методичні особливості модернізації початкової музичної освіти мають ґрунтуватися на впровадженні методів навчання, що активізують емоційні, інтуїтивно-образні чинники процесу сприймання і виконавського-творчого досягнення музики дітьми, підсилюють роль гедоністичної орієнтації навчально-виховного процесу, спираються на сучасні можливості мистецької інформатизації.

### **Модуль II. Методичне забезпечення інновацій у методиці музичного навчання в сучасній початковій школі**

Розроблена організаційно-методична модель включає висвітлення її мети, визначення оновленого змісту на основі внесення певних коректив; розробку принципів та педагогічних умов забезпечення ефективності сучасної початкової музичної освіти; оновлення методів і форм музичного навчання молодших школярів; внесення інноваційних змін до оцінювання навчальних досягнень учнів на уроках музики. Теоретичною основою для створення організаційно-методичної моделі оновлення музичної освіти молодших школярів стали визначені концептуальні підходи. Результативність модернізації початкової музичної освіти є залежною від спеціальної підготовки учителів музики для роботи з молодшими школярами. До нагальних завдань забезпечення прогресивного розвитку музично-педагогічної освіти відносяться такі, як розширення ерудиції майбутніх учителів у галузі мистецтва, зокрема музики для дітей, виконавське її опрацювання; освоєння засад психології розвитку музичних здібностей молодших школярів; набуття умінь і навичок роботи з дитячими голосами та засобів організації та проведення хорових занять із молодшими школярами; опанування широким діапазоном різноманітних ігрових методик музичного навчання учнів; оволодіння засобами художньо-емоційного впливу на досягнення початківцями музичного мистецтва; розвитку власних

творчих умінь і навичок (підбирання за слухом музичних зразків, елементарної композиції, імпровізації тощо).

*Теми лекційних занять:*

1. Концептуальні положення до модернізації початкової загальної музичної освіти в Україні.

2. Методичне забезпечення освітнього процесу на уроках музичного мистецтва в сучасній початковій школі.

#### Лекція № 1 (2 години)

**Тема:** *Концептуальні положення до модернізації початкової загальної музичної освіти в Україні.*

**Мета:** ознайомити слухачів із теоретичними аспектами модернізації початкової загальної музичної освіти в Україні відповідно до сучасних умов розвитку суспільства.

**Слухач повинен знати:**

- сучасні пріоритети з розвитку початкової загальної музичної освіти;
- сутність провідного підходу до модернізації початкової загальної музичної освіти;
- сутність провідних концептів із модернізації початкової загальної музичної освіти.

**Слухач повинен уміти:**

- визначити основні напрями з покращення начально-виховного процесу на уроках музичного мистецтва в початковій школі;
- визначити оновлене методичне забезпечення для уроків музичного мистецтва в початковій школі.

#### План

1. Сучасні пріоритети з розвитку початкової загальної музичної освіти.
2. Сутність провідного підходу до модернізації початкової загальної музичної освіти.
3. Сутність провідних концептів з модернізації початкової загальної музичної освіти.

#### Зміст лекції

Попри суттєві зрушення, реалії освітянського життя свідчать про певні його вади, зокрема такі, як надання переваги технократичним способам мислення у навчанні, що призводить до гіпертрофованого раціоналізму у світосприйманні дітей, перекося у бік становлення їх прагматичних потреб за рахунок духовних, недооцінка емоційно-естетичних важелів становлення особистості учнів.

Сутність гуманно-естетичного підходу до модернізації музичної освіти в початковій школі полягає у реалізації впливу музичної діяльності на особистісний розвиток учнів шляхом спонукання їх до естетичного переживання гуманістичних цінностей життя і мистецтва.

Означений підхід узагальнює окремі концепти в єдину систему, зумовлює потребу подальшого удосконалення початкової музичної освіти відповідно до сучасних умов розвитку суспільства.

#### Лекція № 2 (2 години)

**Тема:** Методичне забезпечення освітнього процесу на уроках музичного мистецтва в сучасній початковій школі.

**Мета:** ознайомити слухачів із практичними аспектами модернізації початкової загальної музичної освіти в Україні відповідно до сучасних умов розвитку суспільства.

**Слухач повинен знати:**

- інновації в методиці музичного навчання;
- закономірності формування музичної освіченості молодших школярів.

**Слухач повинен уміти:**

- визначити зміст навчального репертуару на уроках музичного мистецтва в початковій школі на основі внесення певних коректив;
- застосовувати оновлені принципи та педагогічні умови забезпечення ефективності сучасної початкової загальної музичної освіти;

- упроваджувати оновлені методи і форми музичного навчання молодших школярів;
- упроваджувати інноваційні підходи до здійснення контролю за навчальними успіхами учнів та до оцінювання результатів музичної діяльності.

#### План

1. Інновації в методиці музичного навчання.
2. Закономірності формування музичної освіченості молодших школярів.

#### Зміст лекції

Розроблена організаційно-методична модель музичної освіти молодших школярів сприяє удосконаленню системи початкової загальної музичної освіти в Україні, є схематичним відтворенням спеціально організованого музичного навчання, що включає висвітлення її мети, визначення оновленого змісту на основі внесення певних коректив; розробку принципів та педагогічних умов забезпечення ефективності сучасної початкової музичної освіти; оновлення методів і форм музичного навчання молодших школярів; унесення інноваційних змін до оцінювання навчальних досягнень учнів на уроках музики. Результативність модернізації початкової музичної освіти є залежною від спеціальної підготовки учителів музики для роботи з молодшими школярами.

*Тема практичного заняття:*

1. “Країна загадкових ритмів”.

*Тема семінарського заняття.*

Круглий стіл на тему: “Методичні особливості розвитку музичної творчості молодших школярів”.

*Питання до круглого столу:*

1. Структура творчої діяльності молодших школярів (творче наслідування, ескізне виконання).

2. Налаштування учнів на створення нового, оригінального.

3. Обговорення завдань для молодших школярів:

а) Зімпровізуй сумну мелодію.

б) Зімпровізуй веселу мелодію.

в) Зімпровізуй ритмовий рисунок маршу.

г) Прослухай у виконанні учителя твори Р. Шумана “Сміливий вершник” та “Дід Мороз” і відповідно до створеного образу намалюй картини.

д) Прослухай музичні твори – українські народні пісні “Ой сніжку, ти сніжку”, “Вийди, вийди, сонечко”, “Ой минула вже зима”, Е. Гріг “Весною”, В. Косенко “Дощик”.

е) Імпровізація з музичними звуками.

Темброве фантазування – придумати і виконати за допомогою голосу музично-шумові картини сюжету твору; ритмічне фантазування – придумати ритмічне ім’я до кожного персонажа, до різних форм і віршованих рядків. Діти обговорювали характер кожного персонажа, їхній характер, настрій, образи. Ритми кожного персонажа виконували виразно і музично. Мелодійне фантазування – придумати варіанти мелодій, які відповідали б характеру персонажів: за тембром голосу, сили звуку, темпу, мелодії тощо.

є) Фантастичний музей.

Дітям пропонували уявити, що вони стали героями фантастичного фільму. Учні потрапляють у фантастичний музей фантастичного мистецтва, у якому картини, скульптури та інші твори образотворчого мистецтва випромінюють музику.

Що вони почули тоді?

Учитель показував репродукції, а діти описували словами характер музики, яку слухали.

Дітям пропонували пофантазувати: що далі вийшло з героями такого фільму? Як подіяли на них музика і живопис? Придумайте сюжет фантастичного фільму “Їхав козак на війноньку”.

ж) Заспівай вірші.

Учням запропонували заспівати віршований текст (вірш К. Перелісної “Золота осінь”, Читанка 3 клас). Діти співали по черзі. Учитель вибирав ту дитину, чия пісенька йому сподобалася більше. Наступне завдання полягало в тому – хто перший заспіває вірш. Віршів, які стали піснями, дуже багато. Учитель запитував: “Щоб із віршів вийшла пісня, що важливіше: рима чи ритм?” Відповідь: “Ритм”. Поезія і музика дуже близькі родичі, і зближує їх перш за все ритм, але не тільки. *Відповідь*: “Художній образ”.

Учні звернули увагу на те, як поет зобразив золоту осінь, як описано листячко, небо, осінь тощо. Діти виписали в зошит назву кольорів і відтінків, які використовували поет під час зображення золотої осені. Учні забажали намалювати золоту осінь. Завдання учням полягало в тому, щоб намалювати та створити музику до того, що описав поет у вірші.

з) Етюди для прояву дитиною індивідуальності у вираженні емоцій.

Звучить музика: П. Чайковський. “Хвороба ляльки”, Р. Шуман “Веселий селянин” із “Альбому для юнацтва”, Е. Гріг. “У печері гірського короля”, Ф. Шуберт. “Аве Марія”, П. Чайковський “Баба Яга”.

и) Інтуїтивне розрізнення на слух окремих музичних побудов.

Звучить музика: П. Чайковський. “Неаполітанський танець”, Ж. Бізе. “Марш Тореодора” з опери “Кармен”, Е. Гріг. “Ранок”. Назвіть музичний твір, композитора, країну, до якої ви потрапили, жанр.

і) Придумати танцювально-ритмічні вправи для музики: А. Дворжак. “Гумореска”, М. Римський-Корсаков “Святковий марш” зі вступу до опери “Казка про царя Салтана”, Е. Гріг. “У печері гірського короля”. Написати казки до музики, які передають емоційно-естетичний настрій музики.

4. Обговорення особливостей репетиційної підготовки до концертних виступів.

5. Особливості “генеральної репетиції”.

6. Запорука успіху концертного виступу.

*Завдання до самостійної роботи:*

1. Підготувати сценарії зимових свят.

2. Написати реферати на тему:

“Оздоровчі властивості музики”.

“Актуалізація емоційно-виховного впливу музики на формування особистості”.

“Конструктивне використання педагогічної спадщини С. Русової в початковій школі щодо естетичного виховання молодших школярів”.

“Педагогічні ідеї К. Ушинського про національну систему виховання”.

“Педагогічні ідеї В. Сухомлинського про гармонійний розвиток дитячої особистості”.

3. Написати доповідь на тему: “Сучасні форми музичного навчання молодших школярів”.

4. Розробити завдання щодо впровадження інноваційних підходів до підготовки дітей до слухання, пізнання і сприймання музики.

Завдання типу: “Пошук інформації”:

а) знайти твори музичного мистецтва, в яких композитори звертались до казкової тематики;

б) знайти твори музичного мистецтва, в яких композитори змальовували картини рідної природи;

в) знайти твори музичного мистецтва, пов'язані зі світом дитячих захоплень.

### Список використаних джерел

1. Турчин Т. Початкова музична освіта: проблеми модернізації : монографія / Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова. Чернігів : ПАТ “ПВК “Десна”, 2013. 368 с.
2. Турчин Т.М. Теоретико-методичні засади модернізації початкової музичної освіти в Україні : дис. ... д-ра пед. наук 13.00.02 / Нац. пед.ун-т імені М.П. Драгоманова. Київ, 2014. 515 с.

The article examines the effectiveness of using the updated organizational and methodological model of general musical education. The developed stages of musical education for elementary school students (adaptive study, awareness-assessment and performing-creative) reproduce the dynamics of growth of listening and performing experience of children on the basis of strengthening their ability to emotionally-aesthetic comprehension of music, improvement of analytical as well as appraisal and activating of creative actions.

The results of experimental work showed a significant increase in the level of musical education among the elementary school students. It was found that motivation for music activity was an internal driving force for the development of musical education for elementary school students; their musical awareness was accompanied by more precise statements about genre-style features of creativity of composers and past and present; works of Ukrainian musical art entered the circle of the brightest artistic interests of children. The intensity of emotional reaction to music and its performance has increased. Interest in the performing of creative tasks, both of the composer's character and the performing one has significantly grown. In the vast majority of children in experimental classes, the jury recorded a sense of joy in expressing themselves in singing and playing basic musical instruments. It was noted that attentive attitude to the personality of each student, recognition of the uniqueness of his inner world, finding the right "tone" of communication lead to a significant increase in the musical education of elementary school students, regardless of their natural musical abilities.

The results of experimental work confirmed its effectiveness and expediency in applying to secondary schools. The main provisions and recommendations of the study were used in the educational process by teachers of music in elementary school, scientists, methodists for further research in the field of musical education.

**Key words:** modernization, elementary music education, creativity, national upbringing, humanization.

УДК 784.4 (477) (092)

DOI: 10.32626/2309-9763.2019-26-2.175-181

Світлана Чайка  
Svitlana Chaika

## ВИХОВНЕ ТА ПЕДАГОГІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ДИТЯЧОГО МУЗИЧНОГО ФОЛЬКЛОРУ

## EDUCATIONAL AND PEDAGOGICAL VALUE OF UKRAINIAN CHILDREN'S MUSIC FOLKLORE

У статті проаналізовано виховне та педагогічне значення українського дитячого музичного фольклору. Національне виховання передбачає принцип народності виховання, що зумовлює потребу у формуванні насамперед національної свідомості, любові до рідної землі і свого народу. Один із шляхів духовного відродження України – прилучення школярів до українського дитячої народної творчості.

**Ключові слова:** український дитячий музичний фольклор, народна пісня, українська культура, національна свідомість, виховання, народна педагогіка.

Створення національної системи освіти в умовах розбудови незалежної української держави потребує адекватного спрямування виховання. Засвоюючи і використовуючи попередній досвід, нові покоління збагачують та удосконалюють його, роблять свій внесок у розвиток педагогічної науки. Кожний історичний період відображується на змісті виховання дітей. Разом із тим, він зберігає те основне, що визначає суть педагогічної системи, провідним носієм і пильним охоронцем якої є український дитячий фольклор. Його педагогічне значення